

İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi

Fahri TEMİZYÜREK, Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, fahri@gazi.edu.tr

Burak DELİCAN, Arş. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, bdelican@cumhuriyeti.edu.tr

Öz: Bu çalışmanın amacı ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tür ve içerdikleri temalar açısından incelenmektir. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilkokul Türkçe derslerinde kullanılması uygun görülen metinler doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu amaçla ilkokul Türkçe ders kitaplarında (2014 – 2015) yer alan 156 metin araştırma sürecinde incelenmiştir. Metinler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve ortaya çıkan farklılıklar üzerinde tartışılarak uygun olan tür ve temalarda ortak fikir geliştirilmiştir. Ders kitaplarında bulunan metinlerin yaklaşık %50'sinin hikâye edici, %30'unun şiir ve %20'sinin bilgi verici metinlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda metinlerin içerdikleri temaların bulundukları temalarla genel anlamda tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Temalar altında metin içeriklerini incelediğimizde metinlerin hem değer eğitiminde hem akademik bilgilerin öğrenilmesinde kullanılabilecek etkili materyaller olduğu görülmektedir. Değer eğitimi açısından özellikle hikâye edici metinlerin elverişli olduğu, metinlerin hoşgörü, sorumluluk, çalışkanlık, adalet, farklılıklara, saygı, bilimsellik, demokratik değerler ve milli bilinç üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, metin türü, tema

Examination of Texts in Primary School Turkish Textbooks in Terms of Type and Theme

Abstract: The aim of this study is to investigate primary school Turkish textbooks (1-4) in the text types and themes. Accordingly, texts in primary Turkish textbooks approved for use by the Ministry of Education have been examined by document analysis method. For this purpose, 156 texts in primary school Turkish textbooks have been examined in the research process. Texts in Turkish textbooks have been examined separately by researchers. Their findings have been compared and it has been developed a consensus on the different findings. The findings obtained by document analysis has been discussed in terms of text types and themes. Research results indicate that approximately 50% narrative text, %30 poem and 20% expository text of text in Turkish textbooks. As another result of the study, in general, the theme of the text where they were found to be consistent. Text can be said to be an effective learning materials that can be used in both academic knowledge and values in education. If terms of value education, especially narrative texts are suitable. Narrative texts are focused tolerance, responsibility, sedulity, justice, respect for diversity, being scientific, democracy and national consciousness.

Key Words: Turkish teaching, text type, theme

1. GİRİŞ

21. yüzyıl bilgi çağında yaşanan hızlı teknolojik değişimler eğitim alanında yeni öğretim materyalleri ve öğrenme alanları sunmaktadır. Bu teknolojik ilerlemeler sınıf içerisinde öğretmenin rolünü değiştirmekle birlikte öğretmenin rolünü karşılayacak bir ortamı henüz oluşturabilecek nitelikte değildir. Teknolojik gelişmelerin sunduğu yeni öğretim teknolojileri (akıllı tahta, akıllı telefon, tabletler, eğitim yazılımları vb.) günümüzde öğretmene öğretim sürecinde yardımcı olan öğretim araçları olarak yerini bulmaktadır. Teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni öğretim araçlarına rağmen ders kitapları günümüzde hem eğitim hem öğretim amacıyla kullanılan etkili materyaller olarak işlevini sürdürmektedir. Akyol'a (2007) göre ders kitapları özellikle gelişmekte olan ülkelerde öğretim sürecinin vazgeçilmez araçlarıdır. Ders kitapları öğretim programlarının amaçlarını karşılayacak nitelikte öğrencinin bilgi seviyesine uygun hazırlanmış öğretim araçlarıdır. Ders kitaplarının niteliğini belirleyen unsur ise öğretim amacına yönelik oluşturulan metinlerdir.

Okumayı, yazar okuyucu ve metin bağlamında bir anlam kurma süreci olarak ele aldığımızda, kendisine anlama ve ifade etme becerilerini temel alan Türkçe derslerinde kullanılan ders kitapları ve kitaplarda yer alan metinler, anlam kurma sürecinin niteliğini belirleyen faktörlerden biridir. "Ana dili eğitimi içerisinde ise metinler önemli bir yer tutar. Eğitimde araç olarak kullanılan edebî metinler, bu yönüyle birçok görev üstlenir. Okullarda öğrenmelerin çoğu ise okuma etkinlikleri ile metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir." (Temizyürek, 2008). Weaver ve Kintsch'e (1991) göre anlam oluşturmada, okuyucunun özellikleri kadar metnin özellikleri de okuyucu ile metin arasında gerçekleşen işlemi etkilemektedir. Anlama öğretimi açısından üzerinde önemle durulması gereken konulardan biri de metin türleridir (Ateş, 2011). "Tüm metinlerde ya bir olay, ya bir fikir veya bir duygu anlatılır. Bu durumda, bir fikri anlatan metinleri, bilgi verici metinler; bir olayı anlatan metinleri, hikâye edici metinler ve duyguları anlatan metinleri de şiir başlığı altında sınıflandırmak mümkündür" (Cemiloğlu, 1998'den aktaran Başaran ve Akyol 2009, s. 12).

Hikâye edici metinler yaşantılar üzerine farklı yorumlar ve bakış açıları ile olayları değerlendirmeye önemli katkılar sağlarlar. "Hikâye edici metinler genel olarak roman, masal, hikâye gibi türler olmaktadır. Bunlar yaşantımızı zenginleştiren yazılardır. Hikâye edici metinler bizleri bulduğumuz ortamdan başka bir ortama götürmekte ve düş dünyamızı geliştirip zenginleştirmektedir" (Güneş, 2013, s. 3). Buna ek olarak "hikâyeler okuyucuya yorum yapma anlamı açıklama, organize etme, hatırlama ve problem çözme fırsatları sunan etkili okuma metinleridir. Chen, Fertig ve Wood (2003) hikâyeleri tecrübelerine dayalı bilgiyi zihne depolama ve tanımlamada en doğal ve güçlü unsurlar" olarak ifade etmektedir (Akyol, 2010, s. 161).

Bilgilendirici metinler ise "makale, eleştiri, deneme vb. türlerdir. Bu tür metinlerde bir konu hakkında bilgi vermek ya da o konuyu açıklamak amacıyla yazılar yazılır. Bu yazılarda anlatım açık, kesin ve yalın olarak kullanılır. Kelimeler gerçek anlamıyla kullanılır, süslü, mecazlı kelimelere yer verilmez. Yazının amacı açık ve seçik olarak ortaya konulur. Anlatımı güçlendirmek için örnek, tanım ve karşılaştırmalara yer verilir." (Güneş, 2013, s. 4). Buna ek olarak "hikâye edici metinlerin aksine bilgi vermeye dayalı metinler değişik yapılara sahiptir. Üzerinde anlaşılmış tek bir yapı olmamasına rağmen araştırmacılar bu metinleri tanımlama, kronolojik sıralama, karşılaştırma ve kıyaslama, sebep sonuç ve problem çözme başlıkları altında ele almaktadırlar." (Akyol, 2010, s. 184). Çeçen ve Çiftçi (2007) bir türün özelliklerinin kavranması için ders kitaplarında tür fazlalığı ve çeşitliliği yanında her türe mümkün olduğunca eşit oranda yer verilmesi gerektiğini vurgularken Solak ve Yaylı (2009) ise amacın kitaplara çok farklı sayıda tür koymak değil belli bir türün öğrencilere en iyi şekilde öğretilmesi olduğunu vurgulamaktadır.

Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarını hikâye edici, bilgi verici ve şiir türünde belirlenen metinler oluşturmaktadır. Tematik yaklaşım temel alınarak oluşturulan Türkçe ders kitaplarında temalar ve metinlerle ilgili şu açıklamalar yer almaktadır; (MEB, 2005).

1. Zorunlu temalar olarak, *Atatürk, Değerlerimiz, Sağlık ve Çevre ve Birey ve Toplum*
2. Seçmeli temalar olarak, *Güzel Ülkem Türkiye, Yenilikler ve Gelişmeler, Oyun ve Spor, Dünyamız ve Uzay, Üretim, Tüketim ve Verimlilik, hayal Gücü, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Doğal Afetler ve Güzel Sanatlar*

Temalarla ilgili olarak da şu açıklamalara yer verilmiştir;

- Her temada üç farklı türden hikâye edici metin, bilgilendirici metin ve şiir olmak üzere dört metin işlenmelidir. Bu metinlerden üçü ders kitabında, birisi de dinleme metni olarak öğretmen kılavuzunda yer almalıdır.
- Sadece birinci sınıf ilk-okuma yazma öğretimi sürecinde, ilk dört tema dinleme metinleri aracılığı ile ele alınmalıdır. Bu nedenle ilk dört tema içerisinde, her temada dört dinleme metni olmak üzere; toplam on altı dinleme metni yer almalıdır.
- Temalar her sınıf düzeyinde farklı içerikte ele alınmalıdır.

Metinlerde bulunması gereken niteliklerden bazıları ise şunlardır;

- Metinler millî kültür ve değerlerimize uygun olmalıdır.
- Metinler Türkçenin güzellik ve inceliklerini yansıtmalı ve edebî değer taşımalıdır.
- Metinler bilimsel ve farklı bakış açılarına yönlendirici olmalıdır.
- Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere ve hukukun üstünlüğüne aykırı öğeler yer almamalıdır.
- Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmalıdır.
- Metinler çocuğun yaşına, sınıf seviyesine ve ilgi alanlarına uygun olmalı, çocukta merak uyandırmalı, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmalıdır.
- Metinler öğrencilerin hayal dünyalarını, yaratıcılıklarını zenginleştirecek ve öğrencilere eleştirel bakış açısı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- Metinler öğrencinin seviyesi göz önünde bulundurularak söz varlığını geliştirecek nitelikte kelime ve kelime grubu içermelidir.

Eğitim öğretim sürecinde öğretmenlerin en önemli materyallerinden olan ders kitapları ve özellikle Türkçe öğretimi açısından metinler, öğrencilerin yaşam boyu öğrenme becerilerini kazanmaları açısından önem taşımaktadır. Bireyin yaşam sürecini göz önüne aldığımızda insanların zamanlarının önemli bir kısmını metinlerde sunulan bilgiyi anlamaya harcadıkları ifade edilebilir. Özellikle ilkokulun ilk yıllarından itibaren öğrencilere sunulan bilginin, sunuluş şekli ve niteliği onların gelecekteki akademik başarılarıyla doğrudan ilişkilidir. Tematik bir yaklaşımla oluşturulan Türkçe programı kapsamında yer alan metinlerin, hem türü hem içerdiği mesajlar, eğitim öğretim sürecindeki niteliği etkileyen önemli unsurlardan biridir.

Bu noktadan hareketle çalışmanın temel amacı ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tür ve tema açısından incelenmektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin temalara ve metin türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin içerdikleri temalar nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu araştırma ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tür ve içerdikleri tema açısından incelemeyi ve var olan durumu olduğu gibi ortaya koymayı amaçladığından betimsel

nitelikte bir çalışmadır. Bu doğrultuda araştırma sürecinde doküman analizi yöntemi kullanılarak metinler incelenmiştir. “Biklen (1992) ve Goetz ve LeCompte (1984) göre eğitim ile ilgili araştırmalarda ders kitapları, program yönergeleri, okul içi ve okul dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları vb. kaynaklar sıklıkla kullanılan veri kaynaklarıdır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 218).

2.1. Araştırma Materyali

Araştırma sürecinde kullanılan materyal Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilkokullarda kullanılması uygun görülen Türkçe ders kitaplarıdır. MEB yayınevi tarafından oluşturulan Türkçe ders kitaplarında (2014 – 2015) bulunan 156 metin bu araştırmada incelenen materyal olarak yer almaktadır. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin 16’sı dinleme metni ve 140’i okuma metnidir.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

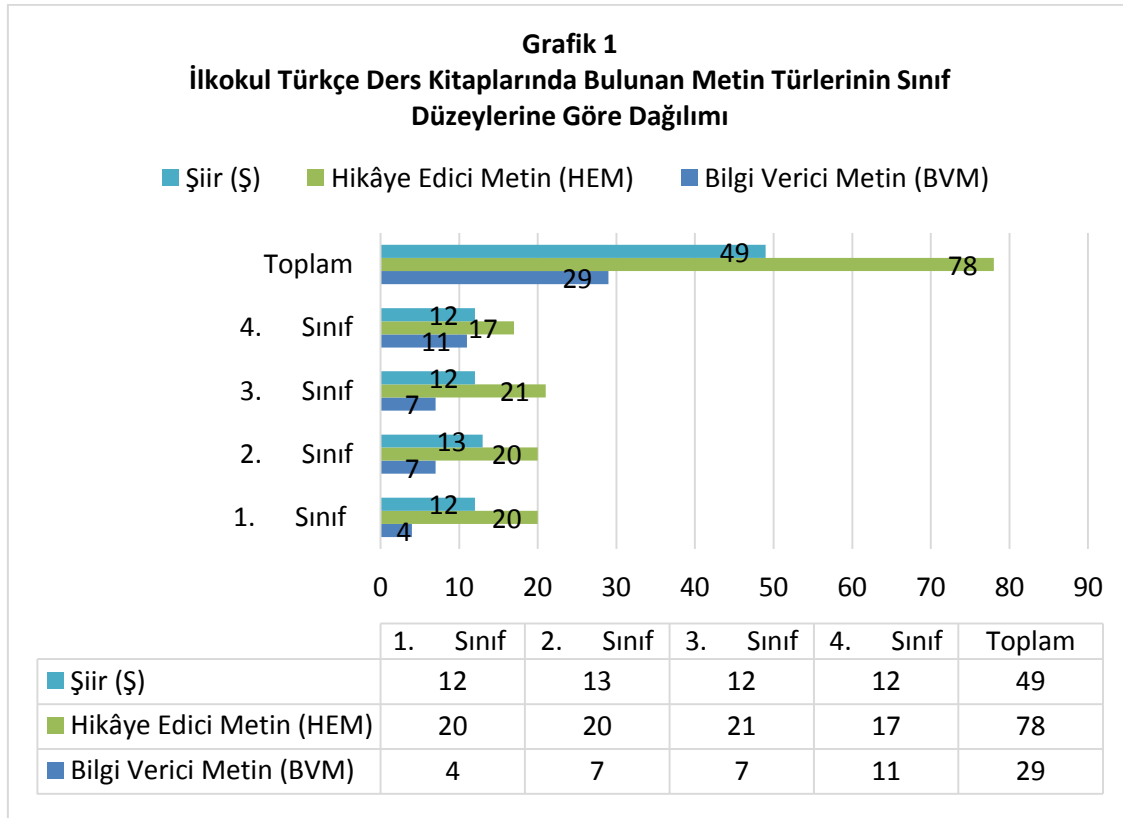
Veri toplama sürecinde ilkokul Türkçe ders kitapları doküman analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada kullanılan ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler araştırmacılar tarafından oluşturulan metin inceleme formu kullanılarak tür ve içerdikleri tema açısından incelenmiştir. İnceleme sürecinde metin türleri ve içerdikleri temalarda ortak fikir geliştirilmiştir.

Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra ders kitaplarında ifade edilen temalar altında metinler tasniflenmiştir. Tasnif edilen metinlerin türleri, frekans ve dağılım grafikleri ile ifade edilmiş, metinlerin içerdikleri temalar ders kitaplarında yer alan tema başlıkları altında belirlenmiştir.

3. BULGULAR

Grafik 1’de ilkokul Türkçe ders kitaplarında bulunan metin türlerinin sınıf düzeylerine göre dağılımı ifade edilmiştir.

845

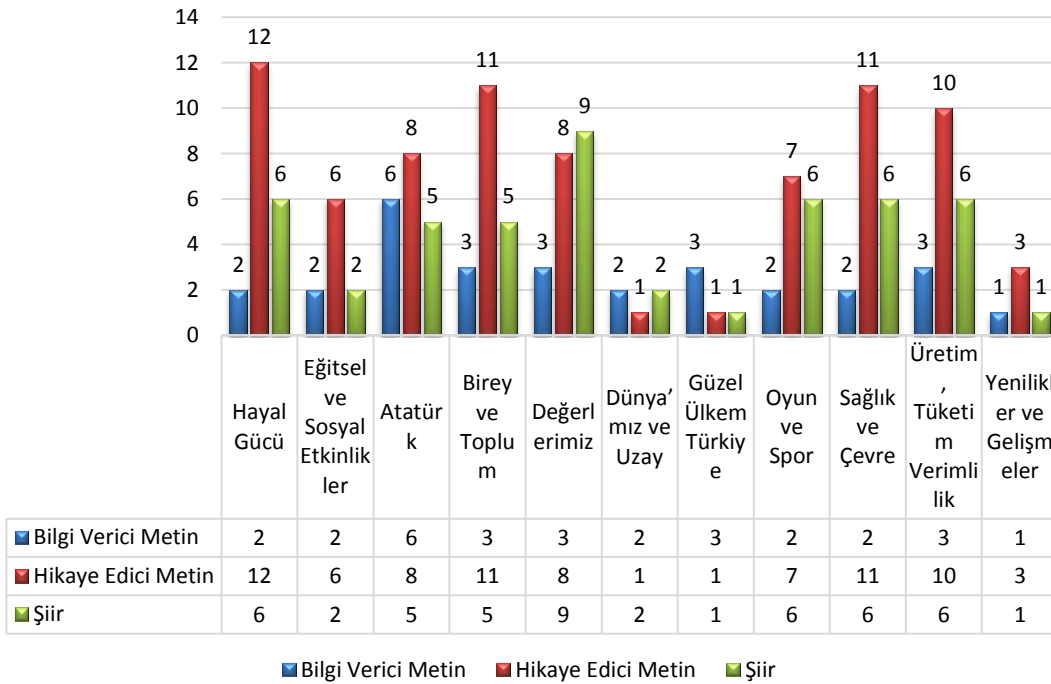
Grafik 1’de ifade edilen veriler incelendiğinde ilkökul Türkçe ders kitapları 26’sı bilgi verici, 71’i hikâye edici ve 43’ü şiir olmak üzere toplam 156 metinden oluşmaktadır. Bu metinlerden ilkökul birinci sınıf ders kitaplarında bulunan 16 metin (M1 – M16, Ek 1) dinleme metnidir.

Sınıf düzeylerine göre incelediğimizde hikâye edici metinlerin en çok (20) üçüncü sınıfta, bilgi verici metinlerin en çok(11) dördüncü sınıfta yer aldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan hikâye edici metinlerin en az(17) dördüncü sınıfta, bilgi verici metinlerin en az(4) birinci sınıfta yer aldığı ifade edilebilir. Şiir türünde yer alan metinlerin ise her sınıf seviyesinde yaklaşık 12 adet olduğu ifade edilebilir.

İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin yaklaşık % 50’si hikâye edici, %30’u şiir ve %20’si bilgi verici metinlerden oluşmaktadır.

Grafik 2’de ilkökul Türkçe Ders Kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre temalara dağılımı ifade edilmiştir.

Grafik 2
İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metin Türlerinin Temalara Göre Dağılımı

İlkokul Türkçe Ders kitaplarında yer alan 156 metnin 20’si *Hayal Gücü*, 10’u *Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler*, 19’u *Atatürk*, 19’u *Birey ve Toplum*, 20’si *Değerlerimiz*, 5’i *Dünyamız ve Uzay*, 5’i *Güzel Ülkem Türkiye*, 15’i *Oyun ve Spor*, 19’u *Sağlık ve Çevre*, 19’u *Üretim, Tüketim ve Verimlilik* ve 5’i *Yenilikler ve Gelişmeler* teması altında yer almaktadır.

İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında 78 adet hikâye edici metin, 29, adet bilgi verici metin ve 49 adet şiir yer almaktadır. Metin türlerini temalar açısından incelediğimizde bilgilendirici metinlerin en çok (6) “Atatürk”, hikâye edici metinlerin en çok (12) “Hayal Gücü” ve şiir türündeki metinlerin en çok (9) “Değerlerimiz” temasında yer aldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan bilgilendirici metinlerin en az (1) “Yenilik ve Gelişmeler”, hikâye edici metinlerin en az

(1) “Dünyamız ve Uzay” ve “Güzel Ülkem Türkiye” ve şiir türündeki metinlerin en az (1) “Yenilikler ve Gelişmeler” temalarında yer aldığı ifade edilebilir.

Tablo 1’de ilkökul 1. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin içerdiği temalara göre dağılımı ifade edilmiştir.

Tablo 1

İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçerdiği Temalara Göre Dağılımı

Tema	Tür	Metin Kodu	Sayı	Baskın Olan Mesajlar
Hayal Gücü	HEM	M17, M19, M20, M21	4	Anne Sevgisi, Yardımseverlik, Bilimsellik, Hayal Gücü, Sevgi
	BVM	-	0	-
	Ş	M18	1	Hayal Kurma
Birey ve Toplum	HEM	M3, M4	2	Anne Sevgisi, Yardımseverlik
	BVM	M1	1	Kendini Tanıma
	Ş	M2	1	Anne Sevgisi
Atatürk	HEM	M7, M8	2	Atatürk'ün Okul Sevgisi, Atatürk'ün Çocuk Sevgisi
	BVM	M5	1	Atatürk'ün Hayatı
	Ş	M6	1	Cumhuriyet Sevgisi
Değerlerimiz	HEM	M29, M31	2	Aile Birliğinin Önemi, Büyüklere Saygı Ve Sevgi
	BVM	M27	1	Nasrettin Hoca Şenliği
	Ş	M28, M30	2	Çocuk Bayramının Önemi, Estetik Okuma
Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler	HEM	M22, M24, M25, M26	4	İnsanlara Saygı, Farklılıklara Saygı
	BVM	-	0	Kütüphane Sevgisi, Birbirini Anlamak
	Ş	M23	1	Oyunun Önemi
Oyun ve Spor	HEM	M32, M34, M35	3	Farklılıkları Kabul Etme, Başarıyı Takdir Etme, Çalışmanın Önemi
	BVM	-	0	-
	Ş	M33, M36	2	Oyunun Önemi, Vatan Sevgisi
Sağlık ve Çevre	HEM	M13, M15	2	Ağız Ve Diş Temizliğinin Önemi
	BVM	-	0	Kişisel Ve Çevresel Temizliğin Önemi
	Ş	M14, M16	2	Doğa Sevgisi
Üretim, Tüketim ve Verimlilik	HEM	M10	1	Kişisel Ve Çevresel Temizliğin Önemi
	BVM	M11	1	Sabırlı Olmak
	Ş	M9, M12	2	Kitabın Oluşu
				Doğa Sevgisi, Bilinçli Tüketim

İlkokul 1. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin içerdikleri temalara göre dağılımı incelendiğinde metinlerin temalarla uyum içinde olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte Hayal Gücü, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler, Oyun ve Spor ve Sağlık ve Çevre temalarında bilgilendirici metin bulunmadığı görülmektedir.

Metinlerin içerdikleri mesajları incelediğimizde sevgi, bilimsellik, hoşgörü, çalışkanlık, kültür, doğa bilinci, kişisel bakım, aile, kişisel nitelikler ve vatan kavramları üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

Tablo 2’de İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçerdiği Temalara Göre Dağılımı ifade edilmiştir.

Tablo 2

İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçerdiği Temalara Göre Dağılımı

Tema	Tür	Metin Kodu	Sayı	Baskın Olan Mesajlar
Hayal Gücü	HEM	M58,M61	2	<i>Farklılıklara Saygı, Kitap Okuma Sevgisi</i>
	BVM	M57	1	<i>Yazmanın Önemi</i>
	Ş	M59,M60	2	<i>Estetik Okuma</i>
Birey ve Toplum	HEM	M38,M39, M40	3	<i>Trafik Kurallarının Önemi, Farklılıklara Saygı, Büyükleri Dinlemek</i>
	BVM	M41	1	<i>Engellileri İncitmemek</i>
	Ş	M37	1	<i>Okul Sevgisi</i>
Atatürk	HEM	M43,M45, M46	3	<i>Atatürk’ün Çocuk Sevgisi, Atatürk’ün Doğa Sevgisi, Cumhuriyetin Önemi</i>
	BVM	M42	1	<i>Atatürk Sevgisi</i>
	Ş	M44	1	<i>Atatürk Sevgisi</i>
Değerlerimiz	HEM	M69, M71	2	<i>Umutun Önemi, Okuryazarlığın Önemi</i>
	BVM	-	0	-
	Ş	M67,M68, M70	3	<i>Kültür, Vatan Sevgisi, Bayrak Sevgisi</i>
Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler	HEM	M74, M76	2	<i>Paylaşım Ve İşbirliğinin Önemi, Kütüphane Sevgisi</i>
	BVM	M72, M75	2	<i>Hayvanları Koruma, Bayramların Önemi</i>
	Ş	M73	1	<i>Estetik Okuma</i>
Oyun ve Spor	HEM	M52,M56	2	<i>Çalışkanlığın Önemi, Arkadaş Sevgisi</i>
	BVM	M54	1	<i>Değişimin Sürekliliği</i>
	Ş	M53,M55	2	<i>Estetik Okuma, Doğal Ortamın Güzellikleri</i>
Sağlık ve Çevre	HEM	M63,M64, M66	3	<i>Doğayı Korumanın Önemi, Sağlıklı Olmak, Temizliğin Önemi</i>
	BVM	-	0	-
	Ş	M62,M65	2	<i>Doğanın Önemi, Doğal Yaşama Sevgi</i>
Üretim, Tüketim ve Verimlilik	HEM	M48,M49, M51	3	<i>Bilinçli Tüketim, Tasarruflu Olmak, Eşyaları Özenli Kullanma</i>
	BVM	M50	1	<i>Sağlıklı Beslenme</i>
	Ş	M47	1	<i>Ekmeğin Önemi</i>

İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin içerdikleri temalara göre dağılımı incelendiğinde metinlerin temalarla uyum içinde olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte Değerlerimiz ve Sağlık ve Çevre temalarında bilgilendirici metin bulunmadığı görülmektedir.

Metinlerin içerdikleri mesajları incelediğimizde *okuma ve yazma sevgisi, hoşgörü, paylaşım ve işbirliği, değişim, cumhuriyet, vatan, çalışkanlık, doğa bilinci, sağlık ve bilinçli tüketim* kavramları üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

Tablo 3’te İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçerdiği Temalara Göre Dağılımı ifade edilmiştir.

Tablo 3

İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçerdiği Temalara Göre Dağılımı

Tema	Türü	Metin Kodu	Sayı	Baskın Olan Temalar
Hayal Gücü	HEM	M88,M89, M90, M91	4	<i>Eskimoların Hayatı, Bilimsel Gelişmeleri Anlama, Özgürlüğün Önemi, Rüyalar</i>
	BVM	-	0	-
	Ş	M87	1	<i>Estetik Okuma</i>
Birey ve Toplum	HEM	M78,M79, M80, M81	4	<i>Demokrasinin Önemi, Matematik Bilgisi Kendini Beğenmişliğin Zararı, Birbirine Saygılı Olmak</i>
	BVM	-	0	-
	Ş	M77	1	<i>Saygı İfadelerini Önemi</i>
Atatürk	HEM	M83, M85	2	<i>Liderliğin Önemi, Cumhuriyetin Önemi</i>
	BVM	M84, M86	2	<i>Atatürk'ün Çocuk Sevgisi, Bayrağa Saygı</i>
	Ş	M82	1	<i>Anadolu Ve Atatürk Sevgisi</i>
Değerlerimiz	HEM	M103, M104	2	<i>Zeki Ve Yaratıcı Düşünme, Bayramların Önemi</i>
	BVM	M105	1	<i>Anadolu'nun Dil Zenginliği</i>
	Ş	M102, M106	2	<i>Vatan Sevgisi, Birlik Olmanın Önemi</i>
Dünyamız ve Uzay	HEM	M108	1	<i>Bencil Davranmanın Zararları</i>
	BVM	M109, M111	2	<i>Uzay, Dağlar</i>
	Ş	M107, M110	2	<i>Estetik Okuma</i>
Oyun ve Spor	HEM	M93, M96	2	<i>Kışın Güzellikleri, Dostluğun Önemi</i>
	BVM	M94	1	<i>Oyun Tanıtımı</i>
	Ş	M92, M95	2	<i>Bilimsellik, Oyunların Önemi</i>
Sağlık ve Çevre	HEM	M98,M99, M100	3	<i>Temizlik Kurallarına Uyma, Dostluk, Dış Bakımının Önemi</i>
	BVM	M101	1	<i>Deliceler</i>
	Ş	M97	1	<i>Ağaçları Korumak</i>
Üretim, Tüketim ve Verimlilik	HEM	M113,M114, M115	3	<i>İnsan Emeğinin Önemi, Eşyaları Düzenli Kullanmanın Önemi, Çalışkanlık</i>
	BVM	-	0	-
	Ş	M112, M116	1	<i>Tasarruflu Olmanın Önemi, Meyveler</i>

İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin içerdikleri temalara göre dağılımı incelendiğinde metinlerin temalarla uyum içinde olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte Hayal Gücü, Birey ve Toplum ve Üretim, Tüketim ve Verimlilik temalarında bilgilendirici metin bulunmadığı görülmektedir.

Metinlerin içerdikleri mesajları incelediğimizde bilimsellik, demokrasi, hoşgörü, saygı, liderlik, sevgi, yaratıcı düşünme, vatan, kişisel ve çevresel temizlik, doğa sevgisi, emek, bilinçli tüketim ve çalışkanlık kavramları üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

Tablo 4'te İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçerdiği Temalara Göre Dağılımı ifade edilmiştir.

Tablo 4

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçerdiği Temalara Göre Dağılımı

Tema	Metin Türü	Metin Kodu	Sayı	Baskın Olan Temalar
Hayal Gücü	HEM	M153, M156	2	Sağlıklı Beslenmenin Önemi Masalların Güzelliği
	BVM	M154	1	Rüyalar
	Ş	M152, M155	2	Estetik Okuma, Yaşam Sevgisi
Birey ve Toplum	HEM	M119, M121	2	Sevinçlerde Başkalarına Saygı Gösterme, Kıskançlığın Zararları
	BVM	M117	1	Görgü Kurallarını Önemi
	Ş	M118, M120	2	Bebek Sevgisi, Dede Sevgisi
Atatürk	HEM	M123	1	İnsanlığa Sevgi
	BVM	M122, M125	2	Atatürk'ün Mücadeleci Ruhu, Atatürk'ün Çocuk Sevgisi
	Ş	M124, M126	2	Bağımsızlığın Önemi, Atatürk Sevgisi
Değerlerimiz	HEM	M147, M151	2	Türkçe'nin Önemi, Estetik Okuma
	BVM	M149	1	Dil Zenginliği
	Ş	M148, M150	2	Atatürk'ün Çocuk Sevgisi, Barış Ve Birliğin Önemi
Güzel Ülkem Türkiye	HEM	-	0	-
	BVM	M142, M144, M145, M146	4	Rize Şehri, Amasya Şehri, Zeytinyağının Yapımı, Safranbolu Evleri
	Ş	M143	1	Müze Sevgisi
Yenilikler ve Gelişmeler	HEM	M132, M133, M136	3	Bilimsellik, Geçmişini Anlama, Bilgi Paylaşımının Önemi
	BVM	M135	1	Bilimin Gelişimi
	Ş	M134	1	Medyanın Zararları
Sağlık ve Çevre	HEM	M137, M139, M140	3	Çevre Temizliğinin Önemi, Temizlik Kurallarına Uymanın Gerekliliği, Sağlıklı Beslenme
	BVM	M141	1	Diş Temizliğinin Önemi
	Ş	M138	1	Toprağın Önemi
Üretim, Tüketim ve Verimlilik	HEM	M127, M129, M131	3	Mevsimlerin Güzellikleri Eşyaları İtinalı Kullanmanın Önemi, Zanaat Bilmenin Önemi
	BVM	M130	1	Emeğin Önemi
	Ş	M128	1	Estetik Okuma

İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin içerdikleri temalara göre dağılımı incelendiğinde metinlerin temalarla uyum içinde olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte Güzel Ülkem Türkiye temasında hikâye edici metin bulunmadığı görülmektedir.

Metinlerin içerdikleri mesajları incelediğimizde sağlık, yaşam sevinci, hoşgörü, insan sevgisi, bağımsızlık, Türkçe, kültürel zenginlikler, bilimsellik, medya, kişisel ve çevresel temizlik emek, okuma ve yazma sevgisi üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

Temalarda yer alan metinlerin içerdikleri mesajlara göre tasniflendiğinde tüm sınıf düzeylerinde metinlerin Tablo 5'te ifade edildiği şekilde başlıklar altında toplandığı görülmektedir.

Tablo 5
İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İçerdiği Temalara Göre Sınıflandırılması

Temalar	Sınıf			
	1	2	3	4
1. Atatürk	Atatürk'ün Hayatı Ve Eserleri Atatürk Ve Cumhuriyet Eğitimi - Atatürk'ün Kişilik Özellikleri			
2. Üretim, Tüketim ve Verimlilik	Üretim- Bilinçli Tüketim - Verimlilik			
3. Sağlık ve Çevre	Ağız, Diş ve Vücut Sağlığı - Yaşadığımız Yer – Temizlik - Çevre Bilinci – Sağlık Hizmetleri			
4. Hayal Gücü	Duygular – Türkçemiz - Kişisel Nitelikler - Hayal Kurma			
5. Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler	Yaşadığımız Yer – Oyunlar - Kişisel Nitelikler - Türk Kültürü - Türkçemiz			
6. Değerlerimiz	Türk Kültürü - Türkçemiz - Türk Büyükleri			
7. Oyun ve Spor	Oyunlar - Yaşadığımız Yer – Duygular - Kişisel Nitelikler - Türk Kültürü - Çevre Bilinci			
8. Birey ve Toplum	Kişisel Nitelikler – Duygular - Kurallar			
9. Dünya'mız ve Uzak	Gökyüzü - Gezegen			
10. Yenilikler ve Gelişmeler	Bilgi Ve İletişim Teknolojisindeki Gelişmeler - Sosyal Değişimler			
11. Güzel Ülkem Türkiye	Şehirler - Tarihî ve Turistik Yerler			

Atatürk temasında yer alan metinlerin daha çok “Atatürk’ün hayatı, eserleri, kişilik özellikleri ve cumhuriyet” başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Üretim, Tüketim ve Verimlilik teması altında yer alan metinler “*üretim, bilinçli tüketim ve verimlilik*” başlıkları altında toplanmaktadır. Sağlık ve Çevre temasında metinler “*Ağız, Diş Ve Vücut Sağlığı, Yaşadığımız Yer, Temizlik, Çevre Bilinci, Sağlık Hizmetleri*” başlıkları altında toplanmaktadır. Hayal Gücü temasında yer alan metinlerin “*Duygular – Türkçemiz - Kişisel Nitelikler - Hayal Kurma*” başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler temasında yer alan metinlerin “*Yaşadığımız Yer – Oyunlar - Kişisel Nitelikler - Türk Kültürü – Türkçemiz*” başlıkları altında toplandığı ifade edilebilir. Değerlerimiz temasında yer alan metinler “*Türk Kültürü - Türkçemiz - Türk Büyükleri*” başlıkları altında toplanmaktadır. Oyun ve Spor temasında yer alan metinlerin “*Oyunlar - Yaşadığımız Yer – Duygular - Kişisel Nitelikler - Türk Kültürü - Çevre Bilinci*” başlıkları altında toplandığı ifade edilebilir. Birey ve Toplum temasında yer alan metinlerin “*Kişisel Nitelikler – Duygular – Kurallar*” başlıkları altında toplandığı ifade edilebilir. Dünya'mız ve Uzak temasında yer alan metinler “*Gökyüzü – Gezegen*” başlıkları altında toplanmaktadır. Yenilikler ve Gelişmeler temasında yer alan metinlerin “*Bilgi Ve İletişim*

Teknolojisindeki Gelişmeler - Sosyal Değişimler” başlıkları altında toplandığı söylenebilir. Güzel Ülkem Türkiye temasında yer alan metinlerin “*Şehirler - Tarihî Ve Turistik Yerler*” başlıkları altında toplandığı görülmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, metin türü ve içerdikleri mesajlar açısından incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, metin türlerinin dağılımını niceliksel olarak ifade edecek olursak; ilkokul Türkçe ders kitaplarının yaklaşık %50’sinin hikâye edici, %30’unun bilgi verici ve %20’sinin şiir türündeki metinlerden oluştuğu ifade edilebilir.

Araştırma bulgularına göre, hikâye edici metinlerin dağılımını sınıf düzeylerine göre incelediğimizde; hikâye edici metinler en çok üçüncü sınıf, en az dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarında yer almaktadır. Birinci ve ikinci sınıf Türkçe ders kitaplarında ise hikâye edici metinlerin eşit sayıda bulunduğunu söyleyebiliriz. Hikâye edici metinlerin birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar yaklaşık olarak aynı miktarda bulunduğu ifade edilebilir. Akyol’a (2010) göre çocuklar okul öncesi eğitim çağından itibaren hikâye kavramı hakkında çok basit de olsa bir takım bilgilere sahiptirler. Yıldırım ve diğerlerine göre (2010) göre ise formal olarak okuma yazma becerilerini kazanmadan önce çocukların metin kavramına yönelik şemaları hikâye edici metinler, anlama kaynağına yönelik şemaları ise dinlemedir. Bu açıdan ele aldığımızda özellikle ilkokulun ilk yıllarında hikâye edici metinler okuma ve anlama becerilerinin geliştirilmesinde özellikle kullanılması gereken metinler olarak göze çarpmaktadır. İlkokul Türkçe ders kitaplarında ise birinci sınıf düzeyinde on altı hikâye edici metin dinleme becerileri ile ele alınmıştır. Buna ek olarak özellikle ilkokulun ilk yıllarında hikâye edici metinlerin daha yoğun olduğu görülmektedir.

Bilgi verici metinler açısından ele aldığımızda ise birinci sınıf düzeyinde en az, dördüncü sınıf düzeyinde en çok sayıda bilgilendirici metin olduğu ifade edilebilir. Buna ek olarak ikinci ve üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarına eşit sayıda bilgi verici metin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akyol’a (2010) göre bilgi verici metinlerin öğretimi ve anlaşılması, yapılarından dolayı hikâye etmeye dayalı metinlere göre daha zordur ve öğrencilerin bu konuda doğrudan öğretime ihtiyaçları vardır. Okuduğunu anlama üzerine yapılan pek çok araştırmada ise bilgi verici metinlerin, hikâye edici metinlere göre, okuma ve anlama açısından daha zor olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Baştuğ ve Keskin, 2011; Dymock, 2005; Hall-Kenyon ve Black, 2010; Berman ve Nir-Sagiv, 2007; Moss, 2004; Ogle, 1986; Ray ve Meyer, 2011; Temizyürek, 2008; Yıldırım ve diğerleri 2010). İlkokul birinci sınıfın özellikle okuma yazma becerilerinin kazanılması üzerine yoğunlaştığını göz önüne aldığımızda, bilgi verici metinlerin daha zor yapılar içermesi nedeniyle bu süreçte yoğun olarak kullanılmaması beklenen bir durumdur. Bu anlamda Türkçe ders kitaplarında bilgi verici metinlerin sınıf düzeyi ilerledikçe artış göstermesi istenen bir durumdur. Kolaç (2009) tarafından yapılan araştırmada da bilgi verici metin sayısının üst sınıflara ilerledikçe arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları, sınıf düzeyi arttıkça Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metin sayısının da arttığını göstermektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin içerikleri, ilettikleri mesajlar açısından incelenmiş ve temalar altında değerlendirilmiştir. İncelenen Türkçe ders kitaplarına programda önerilen on iki temadan on birine yer verildiği sadece Güzel Sanatlar temasına yer verilmeği görülmektedir.

İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri içerdikleri mesajlar açısından sınıf düzeyine göre incelediğimizde, elde edilen bulgulara göre; birinci sınıf düzeyinde yer alan dinleme ve okuma metinlerinin sevgi, bilimsellik, hoşgörü, çalışkanlık, kültür, doğa bilinci, kişisel bakım, aile, kişisel nitelikler ve vatan kavramları üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

İkinci sınıf metinlerinde okuma ve yazma sevgisi, hoşgörü, paylaşım ve işbirliği, değişim, cumhuriyet, vatan, çalışkanlık, doğa bilinci, sağlık ve bilinçli tüketim kavramları üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Üçüncü sınıf düzeyinde yer alan metinlerin, bilimsellik, demokrasi, hoşgörü, saygı, liderlik, sevgi, yaratıcı düşünme, vatan, kişisel ve çevresel temizlik, doğa sevgisi, emek, bilinçli tüketim ve çalışkanlık kavramları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Dördüncü sınıf metinlerinde ise sağlık, yaşam sevinci, hoşgörü, insan sevgisi, bağımsızlık, Türkçe, kültürel zenginlikler, bilimsellik, medya, kişisel ve çevresel temizlik, emek, okuma ve yazma sevgisi üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

Metinlerin içerikleri tema başlıklarıyla karşılaştırıldığında, metinlerin genel anlamda bulundukları temalarla uyum içinde bulunduğu ifade edilebilir. Bulgularda ifade edilen metin içerikleri başlıklar altında toplandığında, metinlerin hem değer eğitiminde hem akademik bilgilerin öğrenilmesinde kullanılabilecek etkili materyaller olduğu görülmektedir. Değer eğitimi açısından özellikle hikâye edici metinlerin elverişli olduğu, metinlerin hoşgörü, sorumluluk, çalışkanlık, adalet, farklılıklara saygı, bilimsellik, demokratik değerler ve milli bilinç üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Akyol, H. (2007). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi. (Yeni Programa Uygun 6. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyol, H. (2010). *Türkçe öğretim yöntemleri. (Yeni Programa Uygun 5. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ateş, S. (2011). *İlköğretim beşinci sınıf Türkçe dersi öğrenme-öğretme sürecinin anlama öğretimi açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, M., Akyol, H. (2009). Okuduğunu anlama ve metne karşı geliştirilen tutum üzerinde metnin bilgi verici veya hikâye edici olmasının etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009(3).
- Baştuğ, M., Keskin, H. K. (2013). Öğrencilerin hikâye edici metinlerdeki problemi belirleme becerilerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 284-290.
- Berman, R. A., Nir-Sagiv, B. (2007). Comparing narrative and expository text construction across adolescence: A developmental paradox. *Discourse processes*, 43(2), 79-120.
- Çeçen, M.A., Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.
- Coşkun, E., Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10).
- Dymock, S. (2005). Teaching expository text structure awareness. *The reading teacher*, 59(2), 177-181.
- Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.

- Güneş, F. (2013). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013(11).
- Hall-Kenyon, K. M., & Black, S. (2010). Learning from expository texts: Classroom-based strategies for promoting comprehension and content knowledge in the elementary grades. *Topics in language disorders*, 30(4), 339-349.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- MEB, (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: TC Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB, (2014). *İlkokul Türkçe ders kitapları (1-4)*. Ankara: TC Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Moss, B. (2004). Teaching expository text structures through information trade book retellings. *The Reading Teacher*, 57(8), 710-718.
- Ogle, D. M. (1986). KWL: A teaching model that develops active reading of expository text. *The reading teacher*, 39(6), 564-570.
- Ray, M. N., Meyer, B. J. (2011). Individual differences in children's knowledge of expository text structures: A review of literature. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 4(1), 67.
- Solak, M., Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(9), 444 - 453
- Temizyürek, F. (2008). The impact of different types of texts on turkish language reading comprehension at primary school grade eight students. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 30, 141-152.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K., Yıldız, M., Ateş, S., & Rasinski, T. (2010). İlköğretim beşinci sınıf Türk öğrencilerin metin türlerine göre okuduğunu ve dinlediğini anlama düzeyleri. *Elementary Education Online*, 9, 44-51.

SUMMARY

Rapid technological developments of 21st century have provided novel instructional materials and learning domains in the field of education. These developments have already changed the role of the teacher in the classroom, but it hasn't created an environment to meet the requirements of this role yet. The novel instructional technologies (i.e. smart board, smartphone, and tablet) have taken its place as helping tools in learning process. Despite the novel instructional materials, textbooks have still been used as effective materials both in education and instruction.

When the reading is considered as a process of making meaning within the context of writer, reader and the text, textbooks and the texts in these books used in Turkish courses are one of the factors that determines the quality of the process of making meaning. Texts have an important place in the teaching of mother tongue. Literary texts used as a tool in education have a variety of functions from this perspective. Most of the learning in schools take place through reading texts. Being one of the most important materials of the teachers, textbooks and texts also have importance in becoming lifelong learners. When the lifetime of an individual is considered, it can be expressed that a great amount of time is spent on comprehending the information presented by the texts. The way and quality of the presented information especially from the first years of primary school is directly related to the students' future academic achievement. The types and content of the texts in the Turkish curriculum, which was developed based on a thematic approach, is one of the elements that has an effect on the quality of learning process.

From this viewpoint, the aim of this study is to examine the texts in primary school Turkish textbooks in terms of type and theme. Within this direction, the texts used in textbooks approved by the Ministry of National Education were examined through document analysis technique. Within this scope, 156 texts taking place in primary school Turkish textbooks (2014-2015) were examined. The texts were examined by the authors individually, and a common view was developed after discussing the differences. The data were categorized under the themes expressed in the textbooks. The types of the texts were expressed as frequency and distribution graphs. It was determined that 50%, 30% and 20% of the texts were stories, poems, and informative texts, respectively.

855

When the distribution of stories were examined in terms of grade level, it was observed that they were used most in third grade and least in fourth grade. It can be expressed that the number of stories in first and second grade textbooks was equal. The children have had a number of information about story concept since the preschool age. Additionally, before the development of reading and writing skills, the schemas of children about the text is stories, and comprehension is listening. From this viewpoint, the stories are the texts that should be used especially in the first years of primary school for the development of reading and comprehension skills. Sixteen stories were determined to take place in the textbooks of first grade as listening activity. It was observed that in the first years of primary school, the stories were used more commonly.

When the distribution of informative texts was examined in terms of grade level, it was observed that they were used most in third grade and least in fourth grade. Additionally, it was determined that the number of informative texts in second and third grade is equal. When it was considered that the informative texts are more difficult to comprehend when compared to stories, giving less space to informative texts during the early reading and writing teaching was an expected situation. The results showed that the number of informative texts in Turkish textbooks increased along with the grade level.

When the content of the texts were examined in terms of the grade level, it was observed that the texts in first grade level focused on love, science, tolerance, hardworking, culture, green consciousness, personal care, family, personal qualities, and homeland. The texts of second grade involved positive attitude towards reading and writing, tolerance, sharing and cooperation, change, republic, homeland, hardworking, green consciousness, health and conscious consumption. The texts of third grade focused on science, democracy, tolerance, respect, leadership, love, creative thinking, homeland, personal and environmental cleaning, love of nature, effort, conscious consumption and hardworking. The texts of fourth grade involved health, joy of life, tolerance, humanity, independence,

Turkish language, cultural wealth, science, media, personal and environmental cleaning, effort, and the positive attitude towards reading and writing. As a result of the examination, it was concluded that the content of the texts were generally consistent with the themes.

When the content were examined in terms of the themes, it was observed that the texts were the materials which could be used effectively in both values education and the learning of academic information. It was observed that especially the stories were convenient for values education, and the texts focused on some concepts such as tolerance, responsibility, hardworking, justice, respect for diversity, science, democratic values, and national consciousness.

Keywords: Turkish education, Text type, theme